

letreméltó, sok százados építményhez, mint a mennyi kincses Kolozsvár, a magyar hazának ezen, egykor virágzó és hatalmas, kereskedő és iparos városának viszontagságos, de lélekemelő múltjához fűződik. Történelmi értéke tehát annyi, mint a mennyi ezen dicső múltnak értéke“.

Kiváló tisztelettel
Kolozsvárt, 1905. jan. 8.-án,

Dr. Szádeczky Lajos.

Török István dr.

Rákóczi és a bujdosók hamvai.

A kegyeletes, szép eszme, a bujdosók hamvai hazahozatala, egy nagy lépéssel haladt elő újabban a megvalósulás felé. Thallóczy Lajos, a jeles történetíró, közös-pénzügymin. osztályfőnök és levéltárigazgató, a magyar kormány megbízásából a múlt év végén szerencsésen elvégezte Konstantinápolyban, Rodostón és Izmiden azokat a diplomáciai tárgyalásokat és előmunkálatokat, melyek a hazaszállítás előfeltételei voltak.

Az „Erdélyi Múzeum“ eddig is élénk figyelemmel kísérvén a hazafias ügy menetét, sőt irányításában is lévén némi csekély része, feljegyezni kívánjuk az újabb fejleményeket is.

Még emlékezhetnek olvasóink, hogy midőn Ő felsége m. é. ápr. 18.-án kelt legfelsőbb elhatározása megjelent, mely Tisza István miniszterelnököt II. Rákóczi Ferencz hamvai hazahozatala felől javaslattételre hívta fel: az „Erdélyi Múzeum“ legközelebbi (májusi) fűzetében azt az eszmét pendítette meg, hogy ne csak a vezérlő fejedelem hamvait, de egyszersmind „családja vele együtt nyugvó tagjait, továbbá sorsának osztályosait, bujdosó társait, vezérkarát s mindazokat, kik mellette a körülötte nyugosznak, vele együtt hazahozzuk“.

Az E. M. E. történelmi szakosztálya, a titkár iudítványára, m. é. máj. 7.-én tartott ülésén elhatározta, hogy midőn Rákóczi Ferencz hamvai hazaszállításáért háláját fejezi ki, egyszersmind „kifejezi óhaját, hogy egyúttal a másik, idegen földben nyugvó erdélyi fejedelem Thököly Imre, továbbá Zrinyi Ilona s a rodostói bujdosók: Beresényi, Esterházy, Sibrik s hamvai is hazahozassanak“.

Az indítvány nem maradt pusztába kiáltó szó, bár a főirányadók egyike eleinte ellenezte, úgy vélekedvén, hogy nagyobb megtiszteltetés Rákóczinak, ha egyedül hozzák haza s a többiekre majd azután kerüljön a sor. De az eszme kivívta a maga igazát.

A miniszterelnök jun. 22.-ére egy szűkebbkörű bizalmas értekezletet híván össze Bpestre, a miniszterelnöki palotába, (melyen két miniszter, a két ház elnöke, a pártok elnökei, Thaly Kálmán s e sorok írója vett részt) ezen már egyhangúlag elhatározottat, hogy

az összes bujdosók hamvai hazahozatala kéresek a legfelsőbb helyre teendő előterjesztésben. Ugyanakkor elhatározott, hogy Rákóczi és társai hamvai a kassai dom kriptájában, Thökölyé a késmárki ev. templomban temettessenek el. Ez alapon történt az előterjesztés s Ő felsége m. é. jul. folyamán ebben az értelemben határozott s megtétettek a szükséges előkészületek Kassán és Késmárkon.

A legközelebbi teendő most már a diplomatiái tárgyalások megindítása volt, hogy a hamvak kiadása és hazaszállítása végett az engedély a különböző illetékes forumoknál kieszközöltessék.

A miniszterelnök figyelmét kiterjesztette a kérdés részleteire is. Így m. é. aug. 18.-án megkeresést intézett e sorok írójához, Thököly hamvai holléte felől tájékoztató nyilatkozatot kérvén, miután úgy értesült, hogy azok az izmidi temetőben nem az ő vasráccsal bekerített felírás emlékköve alatt nyugszanak. A válaszban kifejtettem a mi tudásunkat s azokat a feltevéseket, melyek Thököly hamvaira nézve fennállanak s egyúttal megjelöltem a módokat, melyekkel a felkutatást eszközzendőnek vélem.

A miniszterelnök az ősz folyamán elhatározta, hogy a diplomatiái tárgyalások elvégzésére s a még függőben lévő kérdések megoldására Konstantinápolyba küldi Thallóczy Lajost, ottani nagykövetünknek régi ismerősét, hogy személyes közbejárással sietesse és juttassa dűlőre a megoldandó feladatokat. Ezzel kapcsolatban m. é. nov. 21.-én a miniszterelnök úr hozzám intézett levelében elkérte Beresényi Miklós új sírládájának kulcsát, a mely sírládába rodostói puszta sírjában összeszedett csontjait 1903. őszén elhelyeztük.

Thallóczy kellő informatiókkal ellátva indult el december hó derekán Konstantinápolyba, azzal a feladattal (mint nekem levelében írta), „hogy a tavasszal lemenendő küldöttség ihetőleg elkészítve találjon mindent és ne kelljen keleti módra heteken át vesztegelni, a míg feladatát befejezi“.

Ezek az előzményei a Thallóczy küldetésének, melynek sikeréről a következőket jelentik:

Thallóczy dr. eljárása minden irányban eredménnyel járt.

A nagykövetség útján kinyerte a szultán engedélyét a bujdosók hamvainak, emlékköveinek, sőt emléktárgyainak is akadálytalan hazahozatalára.

A lazaristák Szt.-Benoit-egyháza főnökségétől okmányszerű biztosítékot nyert, hogy az eddigi őrizetében volt tetemeiket a magyar nemzetnek átengedi, a mi nek jeléül Thallóczy a fejedelemnek és Beresényiné, Csáky Krisztiniának tetemeit tartalmazó sírládákat, valamint Zrinyi Ilonának és Rákóczi Józsefnek általa kétségtelenül megállapított és külön cézdrusfa tartályokba helyezett tetemeit átvette és ideiglenes megőrzés végett a lazaristákra bízta, gondosan lezárván és lepecsételvén a ládákat és ezek kulcsait a magyar kormánynak leendő átadás végett magához vevén.

A Rodostóban eltemetett gróf Beresényi Miklós, gróf Esterházy Antal és Sibrik Miklós tetemeit az ottani görög egyház hatóságától okmányszerűleg szintén átvette és személyesen hozta el Konstantinápolyba és bizta ugyancsak a lazaristák gondozására.

Ugyan ide hozta át dr. Thallóczy a kisázsiai Izmidből Thököly Imre tetemeit, a melyeket előbb fel kellett kutatni.

Thallóczy a nyert útbaigazítások és Thököly titkárjának, Komáromy Andrásnak naplójában található útmutatások szerint járván el, ásátásokat rendelt az izmidi örmény temetőben és hosszas, fáradtságos munka után nem ott, a hol Thököly vasrácsos sírhelye van jelezve, hanem attól távolabb, egy óriási platánfa tövében három méternyi mélységben lelte meg a tetemeiket. Az ásátást orvosok jelenlétében nagy gonddal eszközölte, a fej keletnek feküdt, a csontok a két század óta lehető gyökerektől eredeti helyeikből kitolattak és már nem feküdtek rendes állapotban, úgy, hogy nagy elővigyázattal kellett azokat összeszedni. A tetem azonosságát konstatálja a csontok mellett talált nagymennyiségű arany és ezüst skófiummal kivarrott szövetdarab és különösen az a három gyöngy, a mely Thököly süvegét ékesítette, a mint az képein is látható.

Végül megemlítendő, hogy a rodostói Rákóczi-kápolnából Thallóczy megszerezte a Rákóczi maga faragta hat gyertyatartóját, egy esengetyűjét, czimerével díszítve, karosszékét és egy azonoskorú misemondó ruhát, a mely ingóságok máris útban vannak, hogy ideiglenesen a magyar nemzeti muzeumban helyeztessenek el.

Ezek szerint nincs immár semmi akadály a annak, hogy a nemzet régi vágya teljesüljön és a szent hamvak és ereklyék tavasszal tényleg a hazába visszazállíttassanak. Sz. L.

A lappok Norvégiában cz., jelen füzetünkben közölni kezdett tanulmány írója, dr. *Nielsen* Konrád, a krisztianiai egyetemen a lapp és finn nyelvek rk. tanára (docense), öt hónap óta tartózkodik hazánkban s a múlt félévben a kolozsvári egyetemen hallgatott nyelvészeti és történelmi előadásokat. Nyelvünket előbb könyvből, majd itt gyakorlatilag elsajátítván, ez az első dolgozata magyar nyelven, melyet felszólításunkra írt, a minket is érdeklő lappokról, kiket behatóan tanulmányozott. Három ízben tett hosszabb tanulmányútat a lappok között. 1898-ban egyetemi és állami ösztöndíjjal kiküldetvén, 1899 februárig a helsingforszi egyetemen nyelvészeti tanulmányokat végzett a finn-ugor nyelvekből; azután a norvégországi finn dialektusokat tanulmányozta és 1899 márcz.-juliushóban lapp nyelvészeti tanulmányokat tett, főképp Polmakban. 1899 őszén a krisztianiai egyetemen a lapp és finn nyelvek docensévé (rk. tanárává) neveztetett ki. 1900 jan. havában Upsalában, a hírneves Wiklund mellett (a ki nálunk is járt) folytatta lapp tanulmányait. 1900 május—augusztus havában új tanulmányútát tett a norvég lappok között. 1901 aug.—okt. Finnországban folytatta tanulmányait s ott

jelent meg 1902 elején első lapp tanulmánya: „Zur Aussprache des norwegisch-lappischen“ (Helsingfors 8-adrét 72 l.) 1902 jun.—1903 jan. ismét Finnországban tartózkodott s ott tétl doctoratust egy nagyszabású munkával: „Die Quantitätsverhältnisse im Polmak-lappischen“ cz. a. (Helsingfors XVI. 312. l.) 1903 jun.—aug. havában a helsingforsi finn-ugor társaságtól nyert ösztöndíjjal a norvég- és finnországi lappok között járt. 1904 nyáron norvég állami ösztöndíjjal magyar és finn-ugor nyelvi tanulmányok végett Magyarországra küldetett, egy évi szabadsággal. Magyar tanulmányútja első felét Erdélyben kívánta eltölteni s ezalatt beütazta Erdély nagy részét, megismerkedett az itteni tudományos körökkel s a magyar nyelvet bámúlatos eredménnyel elsajátította. A második felét Budapesten fogja tölteni. Nielsen Konrád még fiatal ember (sz. 1875-ben), kinek lelkes buzgalma és szép tehetsége méltán nagy reményekre jogosít a finn-ugor nyelvészet terén. Reméljük, hogy a magyar tudományosságnak is őszinte barátja lesz Norvégiában.

Gróf Andrassy Gyula nagyérdekű tanulmánya: „*A magyar állam fönmaradásának és alkotmányos szabadságának okai*“ II. kötete jelent meg e napokban Budapesten, a Franklin-Társulatnál (270 lap, ára 6 korona). Az I. kötet megjelenésénél kiemeltük azt a mélyreható államférfiúi felfogást, mely e munkát általában jellemzi. Még inkább előtérbe lép a felfogásnak ez a sajátossága ennél a kötetnél, mely a magyar állam újabb szervezetének epochájával, a mohácsi vész utáni korral kezdődik és a XVII. század második évtizedével, a Boeckay fölkelését követő korszakkal végződik. Történetírói pártatlansággal és szókimondással tárgyalja a „Habsburgok uralmának megalapítását“, nem huny szemét a dynasztia mulasztásai és nemzetellenes törekvései előtt sem, de Szapolyai az utolsó nemzeti király gyöngeségét is élesen megvilágítja. Az ország megoszlása, az egyesülésre való törekvés, a nyugati és keleti szövetség előnyei, a királyi hatalom növekedése, az idegen befolyás növekedése, küzdelem az idegen befolyás ellen, az alkotmány ellenálló képessége, a reformatio terjedésének okai és hatása, a Boeckay felkelése és a politikai és vallási ellentétek II. Mátyás idejében — ezek azok a főbb eszmék és nézőpontok, melyek köré Andrassy Gyula mondanivalóit csoportosítja. Nem tudományos apparatussal, nem eddigelé ismeretlen, új adatokkal akarja történelmünket gazdagítani, de az államférfiú mély ítéletével és a dolgok logikáját kutató politikus éleslátásával mindenütt meglátja a lényegest, a döntő momentumokat, melyek államéletünket irányították. És ebből a szempontból sok újat, eredetit, jellemzőt találunk munkájában, mely itt-ott, néha csak a sorok között, jelenlegi államéletünk viszonyaira is érdekes világot vet, megjegyzéseket tesz. Munkáját bővebben szándékozván ismertetni, itt csak ez általános jellemzésben kívántuk felhívni az érdekes munkára olvasóink figyelmét.

A „Középkori Krónikások“ sorozatából, melyet *dr. Gombos F. Albin* brassai tanár, érdemes munkatársunk megindított, és lelkes ügybuzgalommal szerkeszt, a III-ik füzet jelent meg. *Jordanes: A gótok eredete és tettei* (De origine actibusque Getarum) cz. művét tartalmazza ez, melyet *dr. Bokor János* fordított latinból s látott el bevezetéssel és jegyzetekkel. Jordanes neve és munkája sokkal ismeretesebb a történelem olvasói előtt, hogysen bővebben ismertetnünk kellene; csupán örömminket fejezhetjük ki a felett, hogy e mindig érdekes és tanulságos elsőrangú VI. sz. kútfő, (mely a hunok történetének is egyik legbővebb forrása) szélesebb körben ismertté válik hazai nyelvünkre fordítás által. A bevezetés bőséges tájékozást nyújt az íróról és művéről s részletes tárgymutató könnyíti meg annak használatát. Mindez egyaránt dicséri a fordítót és szerkesztőt. De elismeréssel kell adóznunk a kiadónak is, a „*Brassói Lapok*“ nyomdájának, mely a tudomány előbbrevitelének meghozza azt a — bizonyára nem busásan jövedelmező — áldozatot, hogy a „Középkori Krónikások“-at kiadja. Báresak ennyi ügybuzgalommal arányban állana a közönség érdeklődése is, hogy a közhasznú vállalat tervbe vett szépszámu sorozata gyorsan haladhatna tovább is előre. (Brassó, 1904. 8-adrét, 173 l. Ára 3 korona).

Berzeviczy Albert „Beszédek és tanulmányok“ czímű két-kötetes munkája kerül könyvpiacra a folyó év elején, Singer és Wolfner kiadásában.

E munka Berzeviczynek a parlamentben, továbbá gyűléseken és congressusokon, valamint ünnepélyes alkalmakkor mondott nevezetesebb beszédeit, válogatott tanulmányait és értekezéseit foglalja magában, megfelelő jegyzetekkel kísérve.

Sok százra megy azon beszédek, cikkek, tanulmányok száma, a miket Berzeviczy — immár negyedszázadnál hosszabb nyilvános pályáján mondott és írt; a most kiadásra kerülő műben a leggondosabb válogatás útján gyűjtötték össze azokat a beszédeket és munkálatokat, a melyek egy vagy más szempontból, különösen szerzőjüknek a kulturális kérdésekre vonatkozó felfogása tekintetében, eléggé nevezetesek és érdekesek arra, hogy könyvbe gyűjtsék őket.

Berzeviczy szónoki műveit szervesen egészítik ki e könyvben a legjelentékenyebb tanulmányok és értekezések, úgy, hogy e két-kötetes mű tiszta képét adja annak a munkásságnak, mit Berzeviczy a politikai életben, társadalmi téren s a publicistikában kifejtett.

A két kötet — mintegy 60 ív — ára fűzve 10 kor., kötve 12 korona. Megrendelhető a kiadóknál (Singer és Wolfner Budapest, VI. Andrassy-út 10.) és bármely más hazai könyvkereskedőnél.

A kik Berzeviczy mélyreható és magvas gondolkodását és magasan szárnyaló, nemes eszmevilágát ismerik, azoknak szükségtelen külön ajánlani e nagybecsű tanulmányokat.

A munka tartalma a következő:

I. Parlamenti beszédek. Köztük: a középiskolai törvényjavaslat; középiskolai kérdések; a nemzeti kultúra stb. stb.

II. Gyűléseken és ünnepélyeken mondott beszédek. Köztük: a jogi szakoktatás reformja; az EMKE célja; egységes nemzeti oktatás; nemzeti kultúránk az új ezredév küszöbén; Rákóczi és kora stb.

III Emlékbeszédek, visszaemlékezések: Pl. Eötvös József halála 15-ik évfordulóján; visszaemlékezés Pulszky Forenczre; Petőfi emlékezete; beszéd Munkácsy ravatalánál; Tompa Mihályról; beszéd Jókai Mór ravatalánál stb.

IV. Kisebb alkalmi beszédek: pl. a pusztaszeri ezredéves emlékülnepen (1896.); a kassai dóm felszentelésekor; a Kisfaludi-Társaság tagjává történt választásakor; a kassai muzeum megnyitása alkalmából; miniszteri székfoglaló stb.

V. Tanulmányok, értekezések. P. o. a nyilvános felolvasásokról és közművelődési egyesületekről; a gentryről I—IV; közművelődésünk és a harmadik egyetem; az ismeretterjesztés eszközei az iskolán kívül; gróf Széchenyi István, stb.

E rövidre foglalt tartalommutató is eléggé tájékozthat e tanulmányok változatos, actualis és érdekes sorozata felől.

„Magyar Nyelvtudományi Társaság“ cz. a. új tud. társulat keletkezett Budapesten akadémiai körökben, melynek célja, alapszabálya szerint, „a magyar nyelvnek mennél teljesebb tudományos átkutatása, a nyelvészet eredményeinek népszerűsítése és a közönségben a magyar nyelvtudomány iránt az érdeklődés felébresztése“.

Tagjai: a) tiszteletbeliek, b) alapítók, c) rendesek, d) pártolók.

Az alapító tag 200 koronát tesz le alapítványképen. Rendes vagy pártoló tag lehet mindenki, kit a magyar nyelv és nyelvtudomány ügye érdekel. A rendes tag legalább három évre vállal kötelezettséget s évenként 10 koronát fizet a társaság pénztárába. A pártoló tag is három évre kötelezi magát s évi 4 koronát fizet.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1905-től kezdve, folyóiratot ad ki, mely *Magyar Nyelv* czímmel, kivéve júliust és augusztust, minden hó 25-ikén fog megjelenni, egyelőre 3—3 ívnyi terjedelmű füzetekben. Az első szám 1905 januárius 25-ikén lát napvilágot. Előfizetési ára egész évre 10 korona; a Társaság alapító tagjainak alapítványuk, rendes tagjainak pedig az évdíj (10 korona) fejében jár. A szerkesztés *Szily Kálmán*-ra, a Társaság elnökére bízott s az ő előterjesztésére a Társaság választmánya a folyóirat tervezetét következőleg állapította meg:

„Meg akarjuk a művelt közönséggel ismertetni a magyar nyelvtudomány fontosabb eredményeit, mind a nyelvtörténet, jelentéstan és szófejtés, mind a hang- és mondattan terén; lehetőleg magyar példákon be akarjuk vezetni a nyelvészeti kutatások megbízható módszereibe; le akarjuk szoktatni a nálunk még oly gyakori délibábos nyelvészkedésről s rá akarjuk szoktatni a nyelvtények helyes felfogására. S hogy mindezt megteheszük, vagy legalább megkísérthessük, újra egyesíteni akarjuk e munkában a magyar nyelvészek szétszakadt seregét, s fölébresztve a magyar közönség érdeklődését s fölhasználva a romlatlan nyelvérzékében rejlő erőt, új segédeszkapotokat is akarunk toborzani közös munkánkra.

Mi nem leszünk sem »orthologusok«, sem „neologusok“. Nem akarjuk fölforgatni az irodalmi nyelv kertjét s nem fogjuk elátkozni a nyelvújítást, mivel egy-két fát, egy-két bokrot nem a kellő helyre ültetett. Legnagyobb részük már úgy is kivészett, de sok közülök életben maradt s ezek már oly mély gyökeret vertek s annyira elterebélyesedtek, hogy őket most már kitépni, kidobni akarni nemcsak hiábavaló erőlködés, hanem valóságos bűn is lenne. De ügyelni fogunk a kert tisztaságára. Belopódnai akaró idegen-szerűségek, időtlen tájnyelviségek, esetlen új alkotások, bármilyen tekintélyes helyről ajánltassanak is, a mi támogatásunkra nem számíthatnak. Állandó figyelemmel fogjuk kísérni irodalmi nyelvünk s tudományos műnyelvünk újabb fejlődését s a hol lehet, elő is fogjuk mozdítani, de a hol kell, küzdeni is fogunk ellene, mindenkor helyet adva az ellenvéleményeknek is — de a személyeskedéseknek soha.

Különös gondot fogunk fordítani a né nyelv és az egyes nyelvjáráások megismerésére és ismertetésére, valamint nyelvtörténeti adatok gyűjtésére is.

Czikkeink megválogatásában s közrebocsátásában tervszerűleg fogunk eljárni. Mindenkor közérthetőségre, folytonos és fokozatos emelkedésre fogunk törekedni.

El fogjuk-e ezélnkat érni? Ez nemcsak tőlünk s munkatársainktól, hanem a közönségtől is függ. Fogja-e törekvéseinket, ügyünk felkarolásával s a Magyar Nyelvtudományi Társaság körüli soraközásával támogatni? Kormánytól, Akadémiától ily célra segílyt kérni szegyenlenénk. A társadalmat akarjuk szolgálai: a társadalomra kell támaszkodnunk“.

„Báró Wesselényi Miklós Élete és Munkái“ cz. műre, mely két díszes kötetben fog megjelenni, hirdetett előfizetést *dr. Kardos Samu.* „Wesselényi hősi tettei iránt az érdeklődést, nagy érdemeivel szemben az elösmérést felkelteni és megújítani, az idök folyamán elhalványúlt emlékéat a feledés porától megtisztítani, a nemzeti hála és kegyelet számára örök lámpát gyújtani és a nagy eszmékért hevülő ifjúságnak egy utolérhetetlen magasságban álió ideálban példányképet nyújtani: ez lesz a munka feladata“.

A munka első kötete a következő 7 fejezetre oszlik:

- I. A Wesselényiek nemzetsége és családai leszármazása.
 - II. Wesselényi szülei: id. br. Wesselényi Miklós és neje, Cserey Heléna.
 - III. A nagy Wesselényi gyermek- és ifjúkora és Széchenyivel való barátság; Magyarország és Erdélyország törvényhozó testületeinek szervezete és tanácskozási rendje Wesselényi és Széchenyi fellépése előtt.
 - IV. Wesselényi a pozsonyi 1830-ik évi és 1832/36. évi országgyűlésen.
 - V. A nagy Wesselényi a kolozsvári 1834/35-iki országgyűlésen.
 - VI. A nagy Wesselényi mint az ifjúság barátja és bálványja; párbaja gróf Wurmbbrandttal; utazása Felső-Olaszországban; hősi viselkedése a pesti árvízveszedelem alkalmával. A nagy Wesselényi alapítványai. „Balítéletek“ czímű munkája.
 - VII. Az üldözések és szenvedések kora. Wesselényi önvédelmi irata, 1840-ből. A második kötet a következő öt fejezetből áll:
 - VIII. Wesselényi és Széchenyi meghasonlása. Kossuth és Wesselényi együttes szereplése. 1840—1848.
 - IX. Wesselényi szereplése 1848 első felében Erdélyben és Magyarországon.
 - X. Wesselényi meghasonlása Kossuth-tal, visszavonulása Freywaldauba.
 - XI. A kortársak hódolata Wesselényi nngysága előtt.
 - XII. Wesselényi halála, emlékezete és jellemzése.
- A munka kiadását a Légrády Testvérek müintézete vállalta el.
A két kötet bolti ára 30 korona, előfizetési ára 20 korona.